

LUNCHTIJD

De zon stond hoog. Het was midden op de dag. In de lucht planeerden twee buizerds. Het kleine meisje was bezig met een poppenwieg.

Half soezend in de zon op de bank bij het fonteintje liet ik het gesprek van de afgesproken uren nog eens langs komen.

De vraag die me tussen al die interessante feitelijkheden van vanmorgen steeds bezig hield: waar gaat het om als je op zoek bent naar de zin van het leven? Als je niet meer weet hoe het verder moet, het niet meer ziet zitten?

Kan religie dan een antwoord geven waar je iets aan hebt? Het is een nuttige instelling zo'n instituut als kerk, moskee, synagoge in sociaal opzicht; bovendien kun je via het analyseren van de historische feiten veel te weten komen. Maar dan?

-Het was in ieder geval de moeite waard, dat ik vanmorgen besefte meer in Arius dan in Athanasius* te geloven-, zei ik hardop tegen mezelf op de bank bij het fonteintje, denkend aan vroeger, aan m'n zondagsschool... Och ja, die Zondagsschool.....

De Zondagsschool

Wij waren Vrijzinnig Hervormd, meer vrijzinnig dan hervormd. Mijn broertje en ik gingen elke zondag naar de zondagsschool Dat hoorde nu eenmaal bij je algemene ontwikkeling. De dienst voor de volwassenen begon om 11 uur. Wij waren om 10 al aan de beurt. Het was allemaal heel lief. We zongen Gezangen en Liederen (Psalmen werden te moeilijk gevonden) en de mevrouw die de dienst leidde hield zich vrijzinnig keurig op de vlakte.

Enge dingen, zoals het in detail bespreken van bijvoorbeeld de kruisiging, die een van de meest weerzinwekkende martelingen is, daar deed ze niet aan.

We zaten op houten banken in een klein, gehuurd kerkgebouw, want de mooie (13e eeuwse) orthodox-hervormde dorpskerk liet ons niet toe, ketters als we waren, die vermaledijde zogenaamde vrijzinnigen!

De zon scheen door het glas in lood van de ramen en je wilde liefst zo gauw mogelijk naar buiten. Ik probeerde een kleverig dropje uit m'n zak te peuteren. Aan de muur hing een levensgroot olieverfschilderij van Jezus. Langs de wangen van zijn bleke, treurige gezicht hingen vale slierten blond-achtig haar. Hij stak twee vingers van zijn ene hand in de lucht. In de andere hield hij hetzelfde soort kadetje dat mijn moeder altijd kocht voor de speciale zaterdagavondse aangeklede broodmaaltijd. Het was een melig schilderij. Een soort amateuristisch geschilderde Van Meegeren -avant la lettre-.

-En dus-, zei de mevrouw, die haar best deed het evangelie zo prettig mogelijk over te brengen, -en dus moeten wij allemaal Jezus volgen-.

Daarna sloeg ze de kinderbijbel dicht en gingen we bij het harmonium 'Liederen en enige Gezangen' zingen.

Ik vond het een vreemde opdracht. Die Jezus was waarschijnlijk een heel goed mens, hij had heel verstandige en mooie dingen gezegd. Ook mochten we hem best toezingen. Op zijn verjaardag of zo, met Kerstmis, maar waarom volgen? Hoe kon dat nou? Hij was allang dood en wat hij zei, kon je toch in de Bijbel lezen? Ook begreep ik niet dat hij de enige zoon van God was. Wij zijn toch allemaal zonen en ook dochters van God?

God was wel bijzonder: tegelijkertijd in de hemel en ook in jezelf, want hij wist alles van je. Als je iets fout deed of juist heel goed. Wat je dacht, dacht je dus samen met God. Daar had je Jezus niet bij nodig. Niet dat hij er niet bij mocht zijn, maar nodig was het niet.

Hij was al heel lang geleden geboren 'op aarde' en in een kribbe gelegd, want er bestonden toen nog geen kinderbedjes, zoals mijn kleine zusje er een had met spijltjes, zodat zij er niet uit kon vallen. Met Kerstmis stond er in de kerk soms zo'n houten kribbe, dan mocht een van de oudste meisjes Maria spelen met een blauwe sjaal om. Jezus was een pop. Hij lag in het stro met een witte lap om. Thuis hadden we geen kribbe maar een grote kerstboom met echte kaarsjes en een emmer water ernaast, want je moest altijd oppassen voor brand. De kaarsjes gingen soms scheef hangen aan de knijpers. En we zongen liedjes – veel mooiere dan op zondagsschool, bij de grammofoon, die je moest opwinden. Jezus was een 'heilige' baby met Kerstmis: een soort baby van God, maar zijn vader heette Josef. Hij had dus twee vaders. Toch raar.... Hoe kon dat nou?.....

De Hongaarse student klopte voorzichtig op m'n schouder, ik had 'm niet aan horen komen. Hij kwam me uitnodigen voor de lunch. Buiten was het koud aan het worden. Dikke, grijze wolken waren bezig de zon en de stralend blauwe lucht te verdrijven. Ook het meisje met haar step en de poppenwieg was er niet meer.

Binnen kwam ons een gegons van stemmen uit de eetzaal tegemoet. Van de mensen rond de eettafel viel me een gehandi-

capte vrouw op, die in een rolstoel werd aangeschoven. Ze had een mooi gezicht met heldere doordringende ogen zonder de lijdzame, lege blik die je bij invaliden soms tegenkomt. Ze leek gehuld in een serene rust. Niemand leek verbaasd over mijn aanwezigheid als nieuwe, nog onbekende, gast.

Er werden kannen met melk, flessen Spa en vruchtensap doorgegeven. De sandwiches zagen er strikt vegetarisch uit. Naast mij zat David, die wat later was gearriveerd. Tussen het geroezemoes van soms herkenbare, soms volstrekt onherkenbare talen, zetten we het gesprek van vanochtend voort. Na de broodmaaltijd ging iedereen appels schillen, die in stukjes werden doorgegeven, steeds naar de rechter buurman of -vrouw. Een gemoedelijk ritueel (dat me deed denken aan m'n eigen studententijd, als we tussen de middag onze meegebrachte boterhammen gezamenlijk opaten. Soms had dan iemand vergeten een appel mee te nemen, kreeg desalniettemin een stukje. Moest wel plechtig beloven de de volgende keer twee appels mee te brengen).

Na enige aarzeling besloot ik 'het' toch maar gewoon aan David te vragen, in de hoop dat hij 't me niet kwalijk zou nemen. We hadden eerst wat algemener over zijn studie gepraat en over de dissertatie waar hij nu aan werkte. -Nou ja, weet je mijn promotor Chris is een goede vent, zeer hulpvaardig, zeer erudiet ook. Maar gauw gekwetst en in z'n wiek geschoten als zijn professionele -eer- wordt aangetast. Hij moet het altijd een beetje beter weten dan z'n studenten. Dat is je vanmorgen zeker ook wel opgevallen, denk ik, toen we het over die concilies hadden. Ik heb dat niet zo – die ambitie van steeds alles beter. Het interesseert me wel, maar überhaupt carrière maken vind ik tamelijk onbelangrijk.

Het hoeft niet zo nodig. Dat ligt misschien aan ... nou ja-, met

een zucht, -Dat is een heel verhaal-. Het klonk aarzelend. -Ik weet niet of ...-

Intussen waren de meeste gasten vertrokken. We bleven aan tafel zitten, dronken nog een sapje uit een kan die was blijven staan.

David vertelde dat hij als baby door zijn Joodse moeder was afgestaan. Zij kon hem niet verzorgen. Een paar familieleden hadden zijn opvoeding op zich genomen.

Na de middelbare school besloot hij zijn studie verder zelf te betalen, accepteerde, om in zijn onderhoud te voorzien, soms de vreemdste baantjes.

-Zoals-, zei hij, -hulpje op de kermis-. Bij het grote rad is altijd iemand nodig zonder hoogtevrees, die voor kleine reparaties naar boven durft te klimmen. Nou ja, een leuke baan, maar niet geheel zonder risico. Enfin, je begrijpt al wat er gebeurde. Op een kwaaië, dag was ik iets bovenin aan het repareren. Ben toen rroetssssj ergens tussen de raderen naar beneden gedonderd, uitgegleden of zo. Later vertelden ze me het lichtelijk onbegrijpelijk te vinden dat ik nog leefde, toen ze me buiten bewustzijn op de grond zagen liggen-.

-Toen hebben ze dus je rechterbeen geamputeerd-, zei ik, -boven de knie-.

- Inderdaad, boven de knie-, zei hij, me verbaasd aankijkend.

- En toen had je niet genoeg geld om het duurste, allernieuwste kunstbeen te betalen-?

Het was even stil. David draaide zijn stoel naar me toe. -Hoe weet je dat-?

De volgende zin kwam, zonder verder nadenken, bijna automatisch tevoorschijn.

-Omdat ik jouw been herken. Het was van een dierbaar iemand ... het was van mijn man Paul. We waren net getrouwd. Toen je over je knie wreef, wist ik het-.

We zwegen een tijdje. In de omlijsting van zijn uilenbril keken grote, grijze ogen me oplettend aan. Toen we weer gingen praten, lag er nog een zweem van voorzichtigheid om ons heen.

-Mag ik raden, hoe het na de operatie gegaan is-?

-Ja, ja, ja, ga je gang. Ben benieuwd-.

-Ergens in de buurt van een Academisch Ziekenhuis zoals Utrecht bijvoorbeeld-, begon ik, -ben je met een van de revalidatieartsen naar een centrum gegaan, een soort annex voor hulpmiddelen, laten we zeggen een depot, waar zoals ze dat noemen, goed-geconserveerde en weinig gebruikte protheses werden bewaard. Ging het zo-?

-Inderdaad-, zei David, -het merkwaardige was, dat ik tussen de vele kunstledematen er plotseling eentje zag waarvan ik dacht dat ie me misschien zou (kunnen) passen. Er bleek aan de voet nog een schoen te zitten. Bijna nieuw, een duur merk. Erachter aan een haakje hing de andere schoen met losse veters. Die paste precies, wonderlijk en wel. Het was mijn maat. De prothese is huidkleurig, d.w.z. roze, zoals van etalagepoppen-.

Hij stroopte z'n broekspijp op. -Gladde buitenkant, mooi gemaakt-.Voordat hij zijn sok weer optrok, tikte hij even met zijn stok tegen z'n enkel.

-Nu je dit onderwerp hebt aangeroerd is het jouw beurt om verder te gaan, terug in de tijd-, zei hij ernstig, z'n broekspijp recht-trekkend.

-Het was een Italiaans ontwerp-, zei ik. -Ze waren in Italië het

verst in het ontwikkelen van protheses. Iemand hield een demonstratie. We hebben gekozen voor dit ontwerp. Het was al een tijdlang in gebruik, al zat er toen nog geen rem op. Paul heeft er maar drie jaar, nee, eigenlijk iets langer dan twee jaar, mee gelopen.... toen kwam de ziekte terug.

Na zijn dood heb ik het been aan het ziekenhuis geschonken. Er waren in die tijd weinig goede protheses en allemaal zeer kostbaar. Het zag er nog goed uit. Ik hoopte dat iemand er iets aan zou hebben. Iemand die anders alleen recht had op een zogenaamd 'ziekenfondsbeen' van veel mindere kwaliteit-.

Ik liep naar de zijkant van de tafel waar nog een fles Spa stond en schonk onze bekers vol.

David hernam zijn rol van docent. -Ik vroeg me af of je, laat ik het zo zeggen: wil je eigenlijk nog meer te weten komen over de onderwerpen van vanmorgen-?

-Wel over jouw dissertatie, maar om je eerlijk te zeggen: de feiten, hoe interessant ook, geven geen antwoord op mijn eigen probleem. Ik ben op zoek.... dat heeft niets met kerken maken, of machthebbers en zo, maar met de quintessens, metwaar het om gáát. Sorry, ik formuleer het een beetje onhandig-.

-Je kunt natuurlijk beginnen met de etymologie van het woord religio, of vind je dat al te feitelijk? Dan hebben we het-, zei David op een zachtaardige docententoon, -over die twee werkwoorden in het Latijn met verschillende betekenis: relegere en religare, waar het woord van is afgeleid? Je kunt het zó opzoeken in een woordenboek Latijn: Relegere = herlezen en Religare = opnieuw verbinden. In het eerste geval het herlezen van heilige teksten (in casu De Bijbel). In het laatste geval een verbinding

leggen tussen, oftewel opnieuw verbinden. En dan kun je je afvragen: tussen wat en wat? Tussen God en de mens? Een interessant gegeven, waar bijvoorbeeld de psycho-analyticus: Carl Gustav Jung zijn zeer eigen interpretatie op loslaat. Ken je zijn werk? Bevalt die interpretatie jou-?

Ik zei: -Hij kiest voor een mystieke, behoorlijk esoterische benadering en dan is hij zo'n ijdele alwetend soort Goeroe die op conferenties aanbeden en geadoreerd wordt door een menigte vrouwen om hem heen. Daar hoeft ik niet ook nog bij-.

David schoot in de lach: -Nou ja, ik ben ook afgehaakt toen Jung het over die kever of vlinder had als getranssubstantieerd individu, dat jou herkent uit een vorig leven en dan tegen het raam vliegt om bij je te zijn-.

-Hij vraagt aandacht-, zei ik enigszins aarzelend, -voor het mysterium-.

-En jij hoopt op een antwoord van het mysterium zelf-?

-Ja, eigenlijk wil ik dat-.

-En dat krijg je niet-, zei David.

-Hoezo krijg ik dat niet? Ik kan er toch naar op zoek gaan-?

-Natuurlijk kun je op zoek gaan. Er is, bijvoorbeeld, de zekerheid van een bestaande religie. Daar kun je er een van uitkiezen, veel in de aanbieding. Of wilde je dat juist niet? Ben je daarom hier naartoe gekomen? Of mag ik dat niet vragen-?

Ik zocht naar een antwoord.

-Op den duur krijgen ze allemaal een vastroestend kader-.

-Is dat erg? Je kunt het ook positief ervaren. Het zijn dan vertrouwde groepsrituelen waarbinnen je je veilig voelt. En-, voegde hij eraan toe -waar je deel van uitmaakt. De performance, de presentatie van het drama: een altaar, de priester-voorganger als acteur. De heilige plek, het eigen huis van de Godheid, waar op

de toneelvloer de religieuze oermythe wordt verbeeld. De plaats waar het offer wordt gebracht. Van het rund. Van het lam. Van de mens-.

-Het is erg genoeg dat de mens geofferd wordt-, zei ik, -het was nota bene al door God afgeschaft op het moment dat Abraham zijn zoon Izaäk niet meer hoefde te doden. Met de kruisdood van Jezus gebeurt het opnieuw. Dat is toch afschuwelijk! Zelfs als je het alleen symbolisch uitlegt, dus als metafoor ziet, zoals in 'vrijzinnig christelijke kringen'-.

-Ja-, zei David, -in jouw ogen terecht afschuwelijk, maar het is wel een oergegeven. Denk aan de Azteken en het uitgerukte hart als offergave. Denk aan Stravinsky's 'le Sacre du Printemps' gebaseerd op een oude Russische mythe waarin een jonge vrouw zichzelf 'offert' door zich dood te dansen. Het was een éér als je voor zo'n rol werd uitgekozen. Je kon er niet aan ontkomen ten dienste van de vruchtbaarheid, de voortgang van het leven.

De schrijver Robert Graves heeft veel van die mythen geanalyseerd. Het thema is: de oude koning/echtgenoot moet sterven om zijn functie over te dragen aan de jonge prins/zoon. De koningin (moeder/godin) houdt haar positie in het matriarchaat. Later veranderde het matriarchaat in een patriarchaat. Met alle gevolgen van dien. Er mocht ook niet meer gerefereerd worden aan de vroegere Godinnen (wat de schrijver Salman Rushdie die Fatwa bezorgde vanwege de 'Satanic Verses'). Dat wil niet zeggen-, besloot David zijn verhaal -dat er ook maar enige legitimiteit schuilt in de offers van martelaren/heiligen. Desalniettemin gebeurt het nu nog. Niet alleen tijdens het vroege Christendom-!

-Wat is de zin van dit alles-, constateerde ik mismoedig.

-Als jij kiest voor de sleutel om het ultieme antwoord te krijgen

(‘alsdan zullen wij ten volle kennen, nu kennen wij ten dele’) dan kies je voor de dood. Nu al. Wil je dat-?

We zwegen. Na een tijdje zei hij: -Ga ook eens praten met Elisabeth. Je kunt haar opzoeken. Ze woont boven-. Hij wees naar een deur die half open stond.

-Elisabeth-?

-Zo heet de invalide vrouw die bij de lunch tegenover je zat. Ze is heel bijzonder. Ze is onze Sibylle*.

Hij keek op zijn horloge. -Ik moet nu echt aan het werk-.

Door het raam zag ik het kleine meisje weer stappen.

De poppenwieg stond onder een afdak, Toen ze er langs kwam gooide ze de step opzij, scharrelde wat in de wieg: dekentje af, dekentje recht, dekentje instoppen.

In de nu stilgevallen eetzaal dronk ik het laatste slokje uit m’n beker. De woorden van David bleven in m’n hoofd naklinken:

- Alsdan zullen wij ten volle kennen. Nu kennen wij ten dele-.*

Dat was toch een bijbeltekst van de apostel Paulus uit de brief aan de Corinthiërs over de liefde? De beroemde verzen van Paulus, de manager, die de boel (= al die kleine christelijke gemeenten in de eerste eeuw) bij elkaar moest zien te houden? En.....die er ook op bleef aandringen dat De Vrouw diende te zwijgen en slechts te luisteren naar haar man?*

Zouen die vrouwen daar wel zin in hebben gehad en niet liever hun heil hebben gezocht bij een andere, niet-christelijke club, zoals de Isis-dienst bijvoorbeeld?

Isis, een vrouw, geen god maar een godin!

Aantrekkelijk leek me ook de klassiek-Griekse mysteriecultus, waarin blije, bevrijde Bacchanten dansend en zingend uit hun bol gingen. De mannen hadden immers ook hun strikt eigen clubgebouwen, zoals de ondergrondse tempels van de Mithrascultus, waar op het altaar stieren werden geslacht en geofferd, en waar hun vrouwen niet welkom waren. Voor 'Elck wat Wils' dus? Als ik me goed herinner bedierf Paulus zijn lofzang op de liefde door deze slechts te bestemmen voor z'n eigen clubgenoten en de ongelovige buitenstaanders te vervloeken*. Hetgeen enigszins in tegenspraak met Jezus' -Hebt uw vijanden lief-!

Waar had hij, Paulus, nauwelijks een dichter te noemen, deze poetische tekst trouwens vandaan? Was het misschien Oud-Perzisch of zo? Een beetje plagiaat was niet illegaal in die tijd.

Toch eens aan David vragen.... David!..herinner ik me plotse-ling,... had me zoeven iets aangeraden, wat was het ook weer?..... iemand opzoeken. O ja, de Sibylle Elisabeth.

Door de half open deur zag ik een trap naar boven. Aan de leuning hing een lift waar ik met enige moeite langs kon lopen. In de muur op ooghoogte was een klein raam waardoor je naar buiten kon kijken. Het uitzicht was een beetje 'Leonardo'-achtig, net als bij de poortwachter op weg hier naar toe: Vage heuvels en een riviertje in de verte. Mooi en geheimzinnig als op zijn Mona Lisa.

Een mechanisch klinkende stem zei:

-Come in, you're welcome-.